

להפצת תורת ותולדות רבינו
בעל ה"תוספות יום טוב"
זיע"א ועכ"א

מעדני מלך גליון

גליון קט"ז | חודש מר-חשוון | תשפ"ה

דבר המערכת

דברי חיזוק והתעוררות במשנת רבינו התו"ט
בחוודי זה סיים רבינו בעל התוספות יו"ט את חיבורו

בספר אמרי דבש מביא: שמעתי מפי רביה"ק כ"ק אדמו"ר רבי יעקב יוסף טווערסקי זצוקלה"ה מסקווירא, שהגיד בשם הרה"ק ר' אברהם יושע העשיל מאפטא ז"ע בעל האוהב ישראל, שאמר על לילות הארוכות אשר בימות החורף, שהן גיבונטשטע נעכט עכ"ל.

כיוצא בזה מפורסם בשם צדיקים שקראו להם "די גאלדענע נעכט" - לילות הזהב, ויש להמליץ דבריהם עפ"י דברי רבינו התוס' יו"ט במסכת אבות (פרק ג) וזה לשונו: "דאין ליצנות גדולה ממי שאומרים לו מנה זהובים שעה אחת. וכל שתמנה יהיה שלך. והוא בטל. הוא דאי מתלוצץ מן הזהובים ומבזה אותם. כן הבטל מדברי תורה אחר שיוע השכר הגדול הזה אינו כי אם לץ. וכן אמר החכם אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. הרי קרא המבטל מדברי תורה עולב. כך פי' במדרש שמואל בשם החסיד ז"ל" עכ"ל. מידה טובה מרובה למנצל ואוסף כל דקה ודקה ללימוד התורה הקדושה, הרי הוא כאוגר ואוסף זהובים לרוב, ואולי זה הכוונה במליצה "די גאלדענע נעכט" ודו"ק.

ביום כ"ב במר-חשוון סיים בו רבינו בעל התוספות יום טוב לכתוב פירושו על המשניות (שנת שע"ז והוא בן ל"ח שנים) ומזכיר זאת בחתימת ספרו (סוף עוקצים) ונתן סימון על זה הפסוק (בראשית מח, כ) כ"ג יבְרָךְ וְיִשְׂרָאֵל.

בסוף פירושו על המשניות כתב שלכך סיים רבינו הקדוש את המשניות במאמר "אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" משום שמובא במדרש (ויק"ר ט, ט) אמרו רבנן גדול השלום שכשיבוא מלך המשיח אינו פותח אלא בשלום שנאמר (ישעיה נב, ז) מִה נָאוּוּ עַל הַקְּרִיִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מְשֻׁמֵי שְׁלוֹם.

ויש לציין לדברי הרה"ק ה'בני יששכר' (מרחשון א) דחינוך הבית המקווה במהרה בימינו יהיה בחדש הזה מרחשון, וטעמא רבה אית ביה על פי אשר שמעתי מפי כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מהרמ"מ [מרמינוב] זצוק"ל אשר עיניו רואים, כל הגזירות המתחדשות על שונאי ישראל מן המלכות וכן נתינת המסים וארנוניות, התחלתן תמיד מן מרחשון, ואמר הטעם שבחודש הזה היתה המרידה במלכות בית דוד וימליכו את ירבעם (מ"ב ז' כא) על כן גזירת המלכות במרחשון, ע"כ דברי קדשו (של הרה"ק מרמינוב). והנה לפי"ז נתבונן, להיות שחטאו ישראל ואמרו אז בחדש זה ראה ביתך דוד, על כן בעת התיקון ב"ב הנה ימלוך מלך בית דוד משיח צדקנו ויתחנך הבית במרחשון ויתוקן העולם במלכות יעו"ש.

והנה ידוע במאמרם ז"ל הידוע שאין הגלויות מתכנסין אלא בזכות לימוד המשניות, ולפי דברי הבני יששכר אולי י"ל, שהזמן גרמא שרבינו בעל התוס' יו"ט גמר חיבורו דייקא בחודש מרחשון לרמז על הנ"ל, שעתידין ישראל ליגאל מן הגלויות בזכות המשניות. וכמו כן, רמז לביאת המשיח כאמור לעיל ש"אמרו רבנן גדול השלום שכשיבוא מלך המשיח אינו פותח אלא בשלום".

החכם עיניו בראשו לקבוע לו מידי יום ביומו לימוד משניות עם פירוש רבינו התו"ט, ואף על גב שהלימוד אינו כל כך קל, בזמננו שיצא לאור הפירוש והביאור הנפלא "ששון יום טוב" שבהוצאתנו, הלימוד הוא תענוג רצוף וכפי שמעידים רבים שלמדו בפירוש זה, המבאר כל מילה ותיבה מדברי רבינו, ודוגמא מתוך הספר, מוגש בפני הקוראים בעמוד ג' בגליון זה.

יהי רצון שיהא לנו רבינו מרן הנה"ק התוס' יו"ט זיע למליץ ולזכות, לכלל קוראי הגליון ובפרט לתורמים הנכבדים המשתתפים בעין יפה להוצאת הגליון, ונזכה כולנו לנצל 'הגאלדענע נעכט' כראוי, זכות לימוד פירושו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

דבר המלך ודתו

פנינים נפלאים מתורת רבינו בעניניא דיומא
הטעם למה נקראת תפילת מנחה

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֶה לְפָנָיו עָרְב וַיִּשְׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָיָה גְמָלִים בָּאִים (בראשית כד, גט).

אמרינו בגמרא (ברכות כו, ב) אברהם תיקן תפילת שחרית כמו שאמר הכתוב (יט, מו) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר, ויעמוד, במקום שעמד שם. ויצחק תיקן תפילת מנחה, כמו שאמר הכתוב (ד, גט) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֶה לְפָנָיו עָרְב, ואין שיחה אלא תפילה כמו שאמר הכתוב (תהלים קב, א) תִּפְלֵה לְעֵינֵי כִי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ. ויעקב תיקן תפילת ערבית כמו שאמר הכתוב (כח, יא) וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם.

ולכאורה קשה (עי' תוס' פסחים קז, א) בד"ה סמוך) למה נקראת תפילת מנחה, בשלמא תפילת שחרית היא בעת הארת השחר, ותפילת ערבית היא בערב הערב, אבל תפילת מנחה משום מה היא נקראת כך.

והתוספות יו"ט (ברכות פ"ד מ"א) הרגיש בקושיא זו, ותירץ שמפני כך נקראת תפילת מנחה שהיא בשעת מנוחת השמש וכו' [וזה לשונו: והרמב"ם בפירושו כתב מנחה שם נופל על עת מן היום והוא כשישאר מן היום ב' שעות ומחצה זמניות ונקראת התפלת השניה מנחה מפני היות תחלת זמנה בעת ההיא עכ"ל. ולא נתן טעם על השם של זמן ההוא. ומצאתי בפירוש החומש להרמב"ן בפרשת בא בפסוק בין הערבים שהביא שם פסוקים שכתב בהם מנחת בוקר מנחת ערב וכתב שמנחה מלשון מנוחת השמש והשקט אורו הגדול כדמתרגמינן למנח יומא והן מנחה גדולה ומנחה קטנה שהזכירו חכמים עכ"ל].

ובעל הקדושת לוי מפרש כי תפילה זו נקראת בשם מנחה, משום שהנה תפילת שחרית - צריך אדם להתפלל על זה שהוחזרה לו הנשמה, והוא אומר אמת ויציב, וכן עליו להודות להשי"ת על הטובות שעשה עמו, דהיינו השמש המאירה ועוד כגון זה. ותפילת ערבית - אנו חייבים להתפלל משום שאנו נותנים להקב"ה את נשמותינו בפקדון ומאמינים כי הקב"ה הנאמן על הפקדון ודאי שיחזיר אותה לנו כרצוננו, ולכך אנו מתפללים אמת ואמונה, אבל תפילת המנחה אין אנו מחויבים להתפלל רק שאנו מנדבים אותה, ולכן היא נקראת בשם 'מנחה' שהוא לשון נדבה.

ואומר כי משום כך נקראת תפילה זו בשם מנחה, דהנה אברהם הוא חסד (זה"ק ח"א מז, ב) ויצחק הוא גבורה (שם ח"ג לא, א) ויעקב הוא רחמים (שם ח"א קנז, ב), והנה אם אנו עובדים את הבורא, ועושים את כל אשר ציונו, נותן לנו הקב"ה חסד ורחמים, ואנו רואים כי אע"פ שאין אנו ראוים לכל הטובות שהקב"ה עושה אתנו, ואע"פ"כ הוא מעניק לנו בכל עת ובכל רגע את הטובות הרבות, וזו כעין מתנה גדולה שהוא מעניק לנו, ולפיכך מתפללים תפילת מנחה שהיא לשון מתנה.

וזהו שאמר הכתוב "וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֶה לְפָנָיו עָרְב וַיִּשְׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָיָה גְמָלִים בָּאִים" - היינו כשאדם מתפלל תפילת מנחה על הטובות שעשה עמו השי"ת, "וְהָיָה גְמָלִים בָּאִים" - בודאי שהקב"ה גומל חסדים טובים לישראל ומעניק ברכות על ישראל, אמן. עכ"ל.
לקוטי רבי משה יעקב ('הסנדלר' הקדוש) - פר' חיי שרה

הגליון יוצא לאור עולם ע"י

מכון תוס' יו"ט המבואר

לקבלת הגליון באימייל, וכן לתגובות והערות:

machontosfosyomtov@gmail.com

מעדני יו"ט

לקט משוכב ונבחר עפ"י דברי רבינו על סדר הפרשיות התורה

פרשת לך לך:

מדוע לא מזכירים 'מלכות' בברכת האבות

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכֶּה וְאֶגְדֹּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה
(בראשית יב, ב).

ומשם הרב הגדול שארנו מהר"י זאבי זלה"ה שמעתי שפירש, ואעשה לגוי גדול וכו' והיה ברכה. במאי דקי"ל כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה, והקשו התוס' בברכות (דף מ) דהרי ברכה ראשונה של 'שמונה עשרה' אין בה מלכות, ותיצו דכיון דאמרינן אלקי אברהם במקום מלכות קאי, שהוא הקנה שמים וארץ ע"ש. וזהו שאמר וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל - ופירשו רז"ל שיאמרו אלקי אברהם וְאֶבְרַכֶּה - זהו שאומרים אלהי יצחק וְאֶגְדֹּלָה שְׁמִי - זהו שאומרים אלהי יעקב. ולא עוד אלא עוד זאת יתירה אעשה לך שכשיזכירוך בברכה ויאמרו אלקי אברהם נחשבת ברכה, וזהו וְהָיָה בְרָכָה - אתה תהיה ברכה, דבהזכרתך היא ברכה, דהגם דכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, כשאומרים אלקי אברהם סגי והיא ברכה, והיינו אומרנו והיה ברכה אתה תחשב ברכה בהזכרתך.

והרא"ש בפסקיו שם תירץ דברכה ראשונה של י"ח, כיון דאמרינן הא-ל הגדול נחשב כמו מלכות, ועל פי זה שמעתי משם הרב בעל **תוספת יום טוב** זלה"ה שפי' כונת הפסוק (תהלים קמה, א) אֲרוֹמְמוּ אֱלֹהֵי הַמַּלְאָכִים וְאֶבְרַכֶּה שְׁמִי לְעוֹלָם וְעַד כְּלוֹמַר כְּשֵׁאֲנִי מְבָרְכִי צִרְיָן לומר בברכה שם ומלכות, וזהו ארוממוך אלקי המלך - זה מלכות ואברכה שמך - זהו שם. והשתא יקשה מתפילת י"ח וזהו שאמר בְּכָל יוֹם אֶבְרַכֶּה וְאֶהְלֵלָה שְׁמִי לְעוֹלָם וְעַד כְּלוֹמַר מה אתה אומר להזכיר שם ומלכות הרי בכל יום אברכך בתפילת י"ח ואהללה שמך דוקא ולא אזכיר מלכות, וזה בכל יום כנגד היסוד שאמרת. לזה תירץ גְדוֹל ה' וְהִגְדַּלְתָּ מְאֹד הלא תראה דאמרינן הא-ל הגדול זה גדול ה' וכו', וזה עולה בשביל מלכות כמ"ש הרא"ש ע"ד כאן שמעתי. ומצאתי בירושלמי ריש פ' ה' הוואה דמ"ד דבעי שם ומלכות מפיק לה מהאי קרא ארוממוך אלקי המלך וכו' עיי"ש.

פני דוד למן החיד"א - פרשת לך לך (אות יב)

פרשת וירא:

היו שני נסים - שפקח עיניה לראות ונפתח פי הבאר

וַיִּפְקַח אֱלֹקִים אֶת עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתִּלְךָ וַתִּמְלֵא אֶת הַחֲמָתַי מַיִם וַתִּשָּׂק אֶת הַנְּעָר. (בראשית כא, ט).

אמרינן במדרש (בראשית רבה פרשה נ"ג אות י"ט): ויפקח את עיניה, א"ר בנימין הכל בחזקת סומין, עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, כלומר לפי המדרש לא היה כאן נס אלא הקב"ה פקח עיניה לראות את הבאר שהיתה שם. ואילו בפרקי דר' אליעזר פרק ל' איתא: "באשר הוא שם" ושם נפתחה להם הבאר שנבראת בין השמשות, היינו, זו בארה של מרים - שהיא אחת מהדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פרק ה' משנה ו'). ובשבת ל"ה ע"א ברש"י כתוב בזה"ל: זו בארה של מרים שהיה מתגלגל עם ישראל במדבר בזכותה של מרים, עכ"ל. לפי פרוש רש"י בארה של מרים היתה הולכת עם ישראל במדבר ובכל מקום שהיו הולכים הבאר עולה ונובע מים כדאיתא **בתוספות יו"ט** (שם ד"ה ופי הבאר), לפי זה זכו הגר וישמעאל שבארה של מרים תתגלגל סמוך למקום שהיו, ונפתח להם פי הבאר, זהו כמו דאיתא במדרשים רבה ותנחומא ריש פרשת יתרו: איכם (ישמעאל) כשהיה מושלך במדבר פתחתי לו באר מים.

ואולי אפשר לפרש "ויפקח אלקים את עיניה" - תרתי משמע, עיניה של הגר, ועין מים, כדכתיב הנה אנכי נצב על עין המים (לעיל יד כג), לפי"ז היו שני נסים - שפקח עיניה לראות ונפתח פי הבאר.

הנה איתא במדרש ויקרא רבה פרשה כ"ב אות ב': שבארה של מרים מרפא חולים, מעשה במוכה שחין שירד לטבול בטבריה, ונזדמן לו בארה של מרים, התרחץ שם והתרפא, ע"כ. אפשר שגם ישמעאל אחרי שנזדמן לו בארה של מרים התרפא מחליו.

אמרי שמאי - פר' וירא

הטעם שירכב על החמור ולא הלך ברגל משום חיוב מצוה

וַיִּהְיֶינָה אֵת הַחֲמֹר וְגו' (בראשית כב, ג).

ואין לדקדק למה לא הלך אברהם ברגליו משום חיוב מצוה, וכעין דאיתא במעשה פרה אדומה (פרה פ"ג, מ"ז) וזקני ישראל היו מקדימים ברגליהם להר המשחה, וכתב **בתוס' יו"ט** משום חיוב מצוה לא היו רוכבים עיי"ש.

ד"ל בשלמא התם הר המשחה מקום קרוב הוא, משא"כ כאן באברהם לא הראה לו הארץ ועדיין לא ידע להיכן ילך עד יום השלישי, ובזה מדויק שמיד אחר וירא את המקום הגם שהוא עדיין מרחוק אפי"ה ויאמר אברהם אל נעריו מעתה אני יודע ורואה המקום שאני צריך לילך שמה, לכן שבו לכם פה עם החמור ולא ארכוב עוד אלא משום חיוב מצוה ואני והנער נלכה ברגליו עד כה, וכמו שעשו זקני ישראל במעשה פרה ונשתחוה ונשובה אליכם.

נחלת אברהם (להגה"צ רבי אברהם אבא הערצל מגיד מישרים דק"ק פרעשבורג-נפ"י ניסן שנת תפר"ח) - פר' וירא

פרשת תולדות:

ברכו שכל מה שיתן לו אלקים יהיה לו מתוק כדבש

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶז וְרֵב דָּגָן וְתִירֵשׁ
(בראשית כז, כח). פרש"י כמשמעו וכו' עכ"ל.

ובדרך אגדה י"ל **מטל השמים כמשמעו**, דהנה הדבש של דבורים שורשו בא מן הטל, שהרי הדבש אינו נולד בגוף הדבורה והצרעה, אבל הוא טל ירד על הצמח ותתערב בו כח הצמח והוא ולחלוחותו יחזור דבש ואוכלין אותו הדבורים, ונכנס לאצטומכא ואין ממצות אותו מוגפן, ותקיא אותו לכוורת ותצפנהו כדי שתמצא אותו לאכול עם כריתת הצמחים ואפיסין במדברות, כדאיתא **בתוס' יו"ט** (מכשירין פ"ו, מ"ד) בשם הרמב"ם.

ולפי"ז י"ל שכך ברכו יצחק ליעקב, "ויתן לך האלקים מטל השמים" וגו' ופרש"י כמשמעו, ר"ל כל מה שמשמעו מן הטל, והוא הדבש, שגם הדבש שורשו מן הטל, כך יהיה כל מה שיתן לך האלקים - יהיה מתוק לך כדבש.

ובזה שעיקר של הדבש, הוא הטל, י"ל שמהאי טעמא כתיב בענין המן (במדבר יא, ח-ט) וְהָיָה טַעֲמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁת הַשֶּׁמֶן וּבְגִדְתָּ הַטַּל עַל הַפְּחִינָה לְיָלֵה יַרְדְּ הַמָּן עָלָיו. וכן כתיב (שמות טז, יג-יד) וּבִבְקַר הַיְיִתָּה שְׂכֶבֶת הַטַּל סָבִיב לְמַחְנֶה וַתַּעַל שְׂכֶבֶת הַטַּל וְגו' ופרש"י לש"ד - לשון נוטריקון **ליש שמן דבש**, כעיסה הנילושה בשמן וקטופה בדבש עיי"ש, ור"ל לפי שהיה במן טעם דבש לכן בדרך הטבע היה ג"כ אצלו טל מלמעלה וטל מלמטה כמובן.

נחלת אברהם - פר' תולדות

ששון יום טוב

מטעמת מהביאור הנפלא "ששון יו"ט" שבהוצאתנו - המבאר דברי התו"ט

לבקשת רבים מקוראי הגליון, מביאים אנו טעימה מהפירוש הנפלא "ששון יום טוב" המבאר את דברי רבינו התוס' יו"ט - בשילוב תיבות הביאור בתוך דבריו.

בחרנו להגיש בפני הקוראים פירוש על דברי רבינו במסכת אבות (פרק ה' משנה ב-ג) - הקשורים לפרשיות השבוע - העשרה דורות מנח ועד אברהם, וכן העשר ניסיונותיו של אברהם אבינו ע"ה. יש לציין שמפאת קוצר היריעה הבאנו רק את הפירוש המשולב בתוך התיבות, ורק מקצת מתוך ההערות המחכימות המעטרות את הפירוש, ויותר ממה שכתוב כאן מבואר ומפורט בספר עצמו, ישמע חכם ויוסף לקח - ללמוד בספר עצמו - בבחינת אותיות מחכימות, וימצא נופת צופים וכל טעם.

עשרה דורות מנח עד אברהם

שנינו במשנה מסכת אבות (פרק ה' משנה ב): עשרה דורות מאדם עד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מנחשין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול עשרה דורות מנח עד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מנחשין ובאין עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם.

עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע וכו'. כלומר דבר זה מה שהיו עשרה דורות הוא מודיע לנו כמה השם יתברך ארך אפים (דון חיים):

להודיע כמה ארך אפים וכו'. כתב הר"ב אף אתה אל תתמה וכו' ע"כ. שכן המבול היה בשנת אלף תרנ"ו לבריאת עולם, וחורבן הבית היה ג' אלפים תתכ"ח לבריאת העולם. צא וחשוב, וחכה לו כי לא יאחר.

[הדברים להלן מהערות למטה:] רבינו הדפיס את ספרו תוספות יו"ט בשנת ה"א שע"ז, שהוא אלף תקמ"ט אחר חורבן בית אלקינו, שהוא פחות מאה ושבע שנים מחשבון אלף תרנ"ו לחורבן בית מקדשינו, תקופת השנים שהאריך הקב"ה אפו בעשרה דורות שמאדם ועד נח.

וכתב הלחם שמים: תינח בזמנם של הללו שהיה חסר עדיין הרבה מחשבון א'תרנ"ו, אנו מה תהא עלינו, ומה נאמר אנתנו אחר שבעונותינו מה שיצאו, הרי לפי חשבון זה היה ראוי היות שנת גאולה וקץ לגלותנו בשנת תפ"ד העבר, סימן לדבר ושמותי פד"ת, (בעת ההיא נתעוררו כת החטאים והפושעים המאמינים בצבי מודח, ושלחו שליח לדבר עבירה להסית את ישראל בסתר להדיחם מאמונתם הקדושה, להאמין בגואל מגואל שב"ץ מגועל ונואל, ונלכד בק"ק פ"פ ממפורסם בעולם תפח רוחם של אותן מחשבי קצים הוירים חצים ומות בצ"ר שיש בו תוג"ה, והיו לאדמת יהודה לתגא), וכבר עברו כ"ו שנה עד עתה שהיא שנת ש"ר של פנעים, אין נשיר את שיר ה' על אדמת נכר. אכן תדע שאין זמן הר"ל גבול וקץ לגלות, אלא לעונש הרשעים בלבד, וזה כבר נתקיים במחריבי שני הבתים שנעקרו מן העולם הרבה קודם משך זמן כזה, ברוך המשלם גמול. ואלה האומות שקמו אחריהם ותפסו המלכות תחתיהם מלכי חסד הם, בצלם נחיה מגוים, בחסדי ה' הגדולים עלינו ויט עלינו חסד בעיני מלכי העמים ויתן אותנו לרחמים, לכן נתפלל ונדרוש בעד שלומם וטובתם כל הימים כי בשלומם יהיה לנו שלום. אך גאולתנו אינה תלויה בזמן ואין לה עת מובדל ידוע לנו, לבא לפומא לא גלי (אף כי אין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים, ה' יהודע ויחשנה בעתה), עכ"ל.

ועי' שם שהאריך בכמה רמזים בזמן ובשנה בא יבוא גואלינו, ובתוך דבריו כתב: ובמדרש הנעלם מבואר שמישיש לא יבוא כי אם לפני סוף אלף השישי, וכן נוטה משמעות לשון הזוהר בפרשת וירא, עכ"ל. ובסוף דבריו כתב: מ"מ הרבה דרכים בפתרון החשבונות וכולם אמתיים אם יזכו ישראל וכישורו מעשיהם כאשר ישר בעיני ה' וקרב הגאולה בעתה המזוכן לרצון, ועת רצון מילת היא דכתיב לך ה' עת רצון, ואמרינו נמי עת מזומנת לפורענות עת מזומנת לטובה דכתיב ובעת רצון עניתך. וכמו שיש כמה פנים לתורה כן הדבר הזה, יש עתים רבים שיום לטובה, אך לא כל הזמנים שיום להתעוררות הרחמים ועכ"פ צריך כשרון מעשים להחיש ולהתקיים בעת אחד יותר מחבירו מה יום מיומים. אמנם בראותנו כי לא כווננו יפה בחשבונותינו, מחמת זה לא יפוג לבנו בארכו ח"ו.

וכתב רבינו חננאל עה"פ (בראשית י"ז, כ') ונתתיו לגוי גדול (שנאמר על ישמעאל): ראינו שנתאחרה הבטחה זו להם אלפים של"ג שנה, ולא היה איחורם תלוי בעונם והיו מצפים לה כל השנים הללו, וסוף סוף באה ונתקיימה, ואח"כ נתחזקה המלכות בידם, אנו שנטלה בעונינו, עאכ"כ שנהיה מצפים להבטחתו ולא נתיאש, עכ"ל.

ובמדרש שמואל פי' בשם הר"ר יונה שמודיע שכמו שלבסוף גמולם שילם להם, שהביא עליהם את מי המבול, כך עוד הנה ימים באים ישלם להם כפעלם ויושיענו ויגאלנו במהרה בימינו אמן:

עשרה דורות מנח ועד אברהם. לא דמי למספר עשרה שמואדם ועד נח, דאדם ונח גם הם בכלל העשרה דורות, אבל הכא אין נח בכלל [והיה לתנא לכתוב עשרה דורות משם (או אחד משאר בני נח) ועד אברהם]. אלא לפי דברי שא סיים בנח הדר ופתח ביה עשרה דורות מנח היינו מדור שאחר נח:

להודיע כמה ארך אפים וכו'. ואע"פ שכבר יש ללמוד זה מעשרה דורות שהיו מן אדם עד נח ולמה צריך יותר. אלא שמודיע בזה דבר גדול יותר מן הקודם, כי ארך אפים של הקדוש ברוך הוא נחלק לשני חלקים, האחד שהוא מאריך אף שלא לעשות השחתה, עד מלאת חטאם, אך באחרית הימים פוקד עונות ראשונים להאבידם (כמו שהיה בעשרה דורות עד נח, שהביא עליהם המבול), ויש שהקב"ה מאריך אף, ואף לבסוף לא גבי דייליה בהשחתה וכליון גמור [כמו שהיה לבסוף בדור המבול], בזכות הצדיק העתיד לצאת מהם (כמו שהיה בעשרה דורות מנח ועד אברהם שניצלו בזכות אאע"ה).

ונראה לי דהיינו דכתיב ארך אפים (לשון רבים) ולא ארך אף, דתרי אף הוו. חדא שיוצא לפועל ולבסוף משחית הכל, ואחד, שאף לבסוף אינו יוצא לפועל לכליון חרוץ שוטף, כי צדיק מושל ביראת אלהים:

כח העמידה בניסיונות מזוהו של אברהם אבינו ע"ה

עוד שנינו במשנה (שם, משנה ג): עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום.

אברהם אבינו. ולעיל (משנה ב') קראו אברהם (ולא אבינו), אלא לפי שאנו זוכים ומקבלים טובה בזכותו זה שעמד בכל ניסיונותיו, לפיכך קראו התנא בכאן אבינו. כן נראה לי:

[הדברים להלן מהערות למטה:] ועי' בספר רוח חיים שפירש דברי רבינו, וז"ל: ירצה בזה על פי מה שכתוב (משלי כ', ז'), מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחירו. כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם. לבניו אחירו המה כטבע מוטבע. ובקצת יגיעה יגיעו לזה. כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם. והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו. וכן כל העשרה ניסיונות היו להישרי הדרך לפנינו. וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לארץ הקודש הוא מנסיון "לך לך". וקבלת כל דעבדין משמיא לטב מנסיון הרעב שלא הררה אחר מדות השם יתברך וזה שאמר הכותב (משלי כ"ד, ט"ז), כי שבע יפול צדיק וקם. ורשע יפול באחת (כן מובא הלשון בסנהדרין דף ז' ע"א, ובמקרא כתיב יכשלו ברעה) פירוש כי הצדיק אף אם יפול לא יחשוב מאומה כי נופל הוא כי אם הוא קם ועומד על עמדו. ובאחת יפול הרשע. כי למפלה יחשב ולא יחשוב זאת לתקומה להיטיבו באחריתו, עכ"ל. (ועי' קול סופר שפי' באופן דומה שכל הניסיונות שבכל דור ודור נכללין בתוך ניסיונות של אברהם אע"ה, עי"ש).

וז"ל השפת אמת (פרשת וירא תרנ"ט): כי הניסיונות שנתנסה אברהם אבינו ה"ה הכנה לדורות כי הקדוש ברוך הוא ידע את לבבו. אבל כשהוציא אאע"ה אלה הדברים מכח אל הפועל נעשה מזה הכנה לכל איש ישראל שיכול לבטל את הטבע בשביל מצות המקום ב"ה, עכ"ל. **ועמד בכולם.** שלא הררה אחר מדותיו (רש"י): **להודיע כמה חיבתו וכו'.** שבה אנו יודעים בודאי כמה חיבתו וכו'. וכמ"ש רש"י בפ' החומש (בראשית כ"ב, י"ב) ד"ה כי עתה ידעתי. מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולגוים התמהים מה היא חבתי אצלך, יש לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא אלהים אתה (וכו'), עכ"ל:

סיפורים נפלאים ישועות ונחמות בזכות הזחירות מלשוחה

בשעת התפילה כתקנת רבינו התוס' יו"ט

בכלל, אבל מחשבה חזקה רדפה אחרי ואמרה אולי פה טמונה הישועה. התחלתי לעשות את זה, נגשתי לאנשים להעיר להם בעדינות, זה היה ממש מסירות נפש עבורי, כל פעם כמעט החלטתי שזו הפעם האחרונה שאני עושה את זה, אבל התחזקתי והחלטתי להתעקש על זה.

"והיום" סיים ר' שלמה בהתרגשות "קרה הנס. הבן שלי הוציא מפיו כמעט משפט שלם". הלכנו לקלינאית התקשורת והיא אמרה שלפי המצב, קרוב היום בו ידבר כאחד האדם... "וכי לא אתרגש לאחר בשורה שכן?!"

(גל" מקדשי תיראו)

ניצל ממות לחיים בזכות קבלה של שתיקה בתפילה

ברצוני לספר סיפור שמעתי מבעל המעשה הבה"ח ד.כ. משיב"ק בקרית-ספר.

בליל שישי כ"ז אלול תשפ"ב, השתתף הבה"ח הנ"ל בדרשה שנשא הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א בביהכ"נ בקרית-ספר אשר היה מלא פה אל פה עד אפס מקום.

לפני הדרשה ביקשו הגבאים מהרב שליט"א שיעסוק בשיעורו בחיזוק עניין כבוד ביהכ"נ והתפילה לרפואת שני ילדים מבני הקהילה שחלו במחלה ל"ע, והוסיפו הגבאים, שהדפיסו פתקים שכתוב בהם אני מקבל ע"ע בל"נ כך וכך ימים לא לדבר בשעת התפילה וקרה"ת ולהימנע משיחה בטילה בביהכ"נ לרפואת וכו'. ניגש הגה"צ ר' אלימלך ונעמד ליד ארון הקו' ודיבר דברי כיבושין בעניין חומרת השח בזמן התפילה וחזרת הש"ץ וקדיש (על גמלים טעונים אף וחימה וכו') וכן דיבר בגודל קדושת ביהכ"נ וכו', בסיום דרשתו ביקש מכל הנוכחים למלאות את הפתקים הנ"ל לתקופה של לכה"פ ארבעים יום, ושיחזרו לו את הפתקים וכשיהיה באתרא קדישא מירון יתפלל על כל אלה שחתמו.

ההתרגשות היתה גדולה היה מעין מתח באויר, כלל הציבור חתמו והתחייבו לל"נ ומסרו בחזרה את הפתקים לר' אלימלך. הבחור הנ"ל פחד שלא יוכל לעמוד בתקופה של ארבעים יום, ולכן התחייב רק לחמש-עשרה יום ומסר בחזרה את הפתק לר' אלימלך.

והנה בליל ראש-השנה, חלם אחד מהחלומות הנזכרים בגמ' בסוף ברכות דפתרונם שנגזרה עלו גזירה ופדאוהו מן השמים, וישמור את הדבר.

בשבת שבין יוה"כ לסוכות התארח אצל אחותו אשר גרה בקרבה לבית חולים. בסיום הסעודה הוגש בטעות גלידה חלבי! הבחור הנ"ל הוא אלרגי לחלב עד כדי פיקוח-נפש, לאחר שאכל את הגלידה התחילו אצלו קשיי-נשימה, בני-הבית הזמינו אמבולנס, כשראו שהאמבולנס משתהה החליט לרוץ לביה"ח, תוך-כדי התחיל לחשוב על הגרוע מכל, צף בראשו זעקתו של ר' אלימלך מהשיחה 'זכרנו לחיים - כשמתפללים על חיים צריך לדעת שמוות וחיים ביד הלשון' ונזכר שקיבל להתחזק רק חמש-עשרה יום, מיד על המקום קיבל ע"ע להמשיך להתחזק ולהשלים את הארבעים יום, וכמו"כ כשתיה ישועה לפרסם בעז"ה את הנס בציבור.

כשהגיע לביה"ח כמעט ולא נשם, הרדימו והנשימו אותו, והיה בסכנת חיים ממש! כשהרופאים אובדי-עצות. והנה במוצ"ש באורח-פלא התעורר הבחור ותוך זמן קצר חזר לאיתנו, תוך כדי התאוששות עלה בראשו השחמש-עשרה יום שקיבל ע"ע הסתיימו בשבת זאת!

לאחר בדיקות מקיפות למחרת ביום ראשון ערב סוכות שוחרר מביה"ח לביתו כשהוא בריא ושלם.

כאמור סיפור זה שמעתי מפי בעל המעשה בתחילת חודש מרחשון תשפ"ג, שבא לספר בפני עשרה את הנסים שארעו עימו וביקש לפרסם את הסיפור לתועלת החיזוק.

(גל" קדושת בתי מקדש מעט)

קיבל על עצמו לשתוק – והמחלה נעלמה

סיפר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: "אברך אחד שאשתו חלתה ל"ע בא לשאול אותי במה כדאי להתחזק לרפואתה. אמרתי לו שיקבל על עצמו לא לדבר בבית הכנסת. ואכן, הוא קיבל על עצמו והמחלה נעלמה כליל. היא הלכה לבדיקות וב"ה אין כלום. והיא באה לבדיקות מדי חצי שנה - ואין גרורות.

הוא המשיך בקבלה הזו על כבוד בית הכנסת בתור שמירה. אלא שאחרי זמן מה הוא הזדמן לאחד מבתי הכנסיות ואומרים לו שאביו 'ראש המדברים' באותו בית הכנסת... הוא בא אלי ודמעתי על לחיו: מה לעשות?

אני רוצה שאשתי תמשיך בס"ד להיות בריאה, ואנחנו רואים שזה עוזר, והנה אבי משוחח בבית הכנסת... !

אמרתי לו - אני אדבר עם אביו. פרצתי בזה גדר, כי מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל לא התיר לספר על מחלות, אבל לכבוד קדושת בית הכנסת התרתי לעצמי. קראתי לאב ואמרתי לו: אתה לא יודע, אבל כלתך בסכנת נפשות! בנך קיבל על עצמו את הנושא של שיחה בטילה כבית הכנסת! ולסוף, האב נהיה הממונה באותו בית כנסת על איסור הדיבור... !

(מוסף שב"ק)

דיבור כנגד דיבור – סיפור פלאי

ר' שלמה, אברך שקט מאוד הממעט ליצור קשר עם אנשים. לעת ערב הוא קובע עיתים לתורה ומשתתף בשיעור תורה המתקיים בבית מדרשינו. גם אני יושב איתו באותו שיעור, ויוצא לי לפעמים להעביר שיחה של התעניינות קצרה, ותו לא. יום אחד הבחנתי בו שהוא נרגש מאוד, הבנתי שמהו משמח קרה. לאחר השיעור ניגשתי אליו וניגשתי בזהירות מה קרה.

ענה לי ר' שלמה: "איני יודע אם שמת לב שלאחרונה התחלתי לעסוק בעניין השתיקה בעת התפילה וקריאת התורה". "אכן הבחנתי בזה" - אמרתי לו "ובאמת זה היה פלא בעיני שאתה ניגש לאנשים ומבקשם לשתוק, הרי זה נגד הטבע שלך". "אמת, הדבר כרוך במאמץ ובקושי רב, אבל תשמע את הסיפור שלי ותבין". וכך היה מעשה:

"הילד שלי, בן 3 פלוס, עדיין אינו מוציא מילה מפיו. שעות שרפנו אצל קלינאית תקשורת, אך התקדמות ממשית לא נראתה באופק. אחרי ישי לו אחות שכמעט בת שנה וחצי, אשר גם היא עדיין לא מדברת, וגם היא ביקרה אצל קלינאית תקשורת, וגם אצלה לא ראינו התקדמות מיוחדת. אני וזוגתי כבר נשברנו לגמרי ולא ידענו מה לעשות. ניסינו סגולות שונות ומשונות אך ללא הועיל. קבלתי על עצמי לא לדבר לשון הרע, אך לא היה לי הרבה מה לחדש, כי ממילא אני ממעט בדיבור.

לאור התעמולה שנעשית בשנים האחרונות בעניין השתיקה בבית הכנסת, קיבלתי להתחזק יותר, אבל גם בזה לא היה הרבה מה לחדש. אך הרגשה פנימית היתה לי כי קבלה טובה בענין הדיבור עשויה להועיל לי "דיבור נגד דיבור", אך לא ידעתי מה לעשות. יום אחד מזדמן לידי עלון בו היה סיפור על אחד שהיה זקוק לישועה גדולה, שאמר לו אחד מגדולי הדור זצוק"ל שאם יעשה משהו נגד הטבע, בזכות זה יכול לזכות לישועה שלא כטבע, אמרתי אולי גם אני צריך לעשות כך. והתחלתי לחשוב מה אני יכול לעשות.

בהיותי בבית הכנסת שמתי לב שהמשיגי הממונה לשמור על קדושת בית הכנסת, מסתובב ומעורר את האנשים, והבחנתי כמה אי נעימות זה גורם לו כל פעם שצריך להעיר, פתאום נפלה לי ההברקה "אולי אני יכול לעזור לו". ברגע הראשון דחיתי את זה, 'מה אני יגש לאנשים להעיר להם?! זה לא מתאים לאופי שלי